Agnieszka Kampka

Rhetoric in the Knowledge Society – sprawozdanie z konferencji

Res Rhetorica nr 4, 61-71

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MUZEUM HISTORII POLSKI

Res Rhetorica

SPRAWOZDANIA | REPORTS

AGNIESZKA KAMPKA
SZKOŁA GŁÓWNA GOSPODARSTWA WIEJSKIEGO W WARSZAWIE
AGNIESZKA_KAMPKA@SGGW.PL

Rhetoric in the Knowledge Society – sprawozdanie z konferencji

License

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 3.0 Poland. The content of the license is available at http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/

Res Rhetorica, ISSN 2392-3113, 4/2015, p. 61

AGNIESZKA KAMPKA
SZKOŁA GŁÓWNA GOSPODARSTWA WIEJSKIEGO W WARSZAWIE
AGNIESZKA_KAMPKA@SGGW.PL

Rhetoric in the Knowledge Society – sprawozdanie z konferencji

W dniach 24-26 czerwca 2015 roku w Warszawie odbyła się międzynarodowa konferencja *Rhetoric in the Knowledge Society*. Była to już piąta z serii odbywających się co dwa lata spotkań *Rhetoric in Society* organizowanych z inicjatywy Rhetoric Society of Europe. Głównym celem cyklu konferencji jest stworzenie przestrzeni dyskusji dla uczonych podzielających wspólne zainteresowanie badaniem funkcjonowania retoryki w kontekście współczesnych zjawisk społecznych. W roku 2015 staraniem Polskiego Towarzystwa Retorycznego, którego przewodnicząca, dr hab. Maria Załęska, zasiada także w Zarządzie RSE, konferencja taka po raz pierwszy odbyła się w Polsce.

Celem Rhetoric Society of Europe jest promowanie i rozwijanie badań retorycznych oraz nauczania retoryki w Europie. Towarzystwo jest forum, na którym badacze i dydaktycy mogą spotkać się i dzielić się ideami, informacjami oraz efektami swojej pracy. Choć celem jest pobudzanie europejskich badań i współpracy w dziedzinie retoryki, Towarzystwo pragnie także ułatwiać międzynarodową współpracę w zakresie badań, studiów i nauczania retoryki. Nic zatem dziwnego, że na konferencji spotkali się badacze z wielu stron świata – z Europy, Ameryki Północnej i Południowej, Australii i Bliskiego Wschodu. W sumie w konferencji wzięło udział 101 uczestników z blisko 30 krajów. Spośród badaczy przedstawiających referaty, 76 reprezentowało zagraniczne ośrodki naukowe (61 różnych uniwersytetów lub instytucji naukowych). Obrady odbywały się głównie w języku angielskim. Została również zorganizowana sekcja włoska oraz polska.

Dzięki współpracy Polskiego Towarzystwa Retorycznego z Katedrą Italianistyki Uniwersytetu Warszawskiego konferencja odbyła się w nowoczesnym i reprezentacyjnym budynku Wydziału Lingwistyki Stosowanej oraz Wydziału Neofilogii UW. Niezastąpiony okazał się zespół wolontariuszek – studentek z Instytutu Lingwistyki Stosowanej UW oraz Katedry Italianistyki UW. Organizacja konferencji możliwa była także dzięki finansowemu wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Konferencja *Rhetoric in the Knowledge Society* to trzy dni wypełnione trzema plenarnymi spotkaniami z zaproszonymi gośćmi, 25 panelami tematycznymi a także wydarzeniami kulturalnymi integrującymi uczestników oraz przybliżającymi zagranicznym gościom historię i kulturę Warszawy.

Konferencję otworzyli: w imieniu Wydziału Neofilologii UW prodziekan dr hab. Karolina Kumor, w imieniu Katedry Italianistyki UW prof. dr hab. Hanna Serkowska, w imieniu Rhetoric Society of Europe – jego przewodniczący prof. Jens E. Kjeldsen oraz w imieniu Polskiego Towarzystwa Retorycznego – jego przewodnicząca dr hab. Maria Załęska.

Wykład inauguracyjny *Argumentation as an Intellectual Tool in the Knowledge Society* wygłosił prof. Christian Plantin z Uniwersytetu w Lyonie. Prof. Plantin jest specjalistą w zakresie argumentacji i emocji w dyskursie. Jest autorem m.in. *Les bonnes raisons des émotions. Principes et méthodes pour l'étude du discours émotionné* (Berne, Peter Lang, 2011); *L'argumentation – Histoire, théories, perspectives* (Paris, PUF Que sais-je?, 2005); *Dictionnaire de l'argumentation — Une introduction conceptuelle aux études d'argumentation* (Lyon, ENS Éditions 2015). W otwierającym konferencję wykładzie wyjaśniał, że w społeczeństwie wiedzy niezbędne jest poszukiwanie argumentacji, która łączy dwie przestrzenie – wiedzę społeczną opartą na opinii (*doxa*) i wiedzę naukową poddaną rygorom wnioskowania i kalkulowania. Wiedza naukowa tylko wtedy może być brana pod uwagę w procesie podejmowania społecznych decyzji, gdy będzie odwoływała się do wiedzy nienaukowej. Analizowanie argumentów to badanie tego, co łączy obie te kultury. Plantin zaproponował szczegółowe sposoby badania argumentacji, sugerując, że w społeczeństwie wiedzy metoda rozumowania powinna służyć dialogowi. To pośrednictwo między naukową wiedzą a wiedzą potrzebną społeczeństwu do podejmowania decyzji jest szczególnie widoczne, gdy analizujemy argumentację opartą na analogii, definicji, kategoryzacji.

Drugi wykład plenarny w drugim dniu konferencji przedstawiła prof. Maria Freddi (University of Pavia, Włochy), zajmująca się dyskursem naukowym, analizująca językowe sposoby tworzenia i przekazywania wiedzy oraz jej popularyzowania. W swoim wykładzie, zatytułowanym *Retoric of Science: fixed and changing modes of scientific and technical discourse* pokazywała, w jaki sposób można połączyć podejście retoryczne i lingwistyczne w badaniach nad komunikacją specjalistyczną. Dowodziła, jak wielkie znaczenie mają wybory językowe dokonywane przez badaczy w argumentacji naukowej oraz przekazywaniu naukowej wiedzy. Prezentowała retoryczne i językowe zjawiska typowe dla nauki w ogóle oraz pokazywała różnice między dyscyplinami – m.in. naukami ścisłymi a humanistyką.

Ostatni wykład plenarny, zatytułowany *Sociology of excellence in the knowledge society*, przedstawiła dr hab. Izabela Wagner, socjolog z Uniwersytetu Warszawskiego. Mówiła o szeroko zakrojonych badaniach w laboratoriach naukowych, pokazując problemy wynikające ze sprzecznych definicji pojęcia doskonałości naukowej, różnic międzykulturowych, wyzwań związanych z mobilnością naukową. Wzór współczesnego naukowca, wyłaniający się z dokumentów instytucji odpowiedzialnych za finansowanie nauki okazuje się bardzo trudny do zrealizowania w codziennej praktyce badaczy.

Referaty prezentowane w panelach tematycznych pokazały, jak wiedza - jedno z kluczowych pojęć nowoczesnego społeczeństwa - może być analizowana z perspektywy retorycznej. Wiedza jest tworzona poprzez dyskursy i komunikowana poprzez różnego typu teksty, związane zarówno z wiedzą naukową, jak i nienaukową. Teksty te pokazują odbiorcom, co i według jakich kryteriów może być za wiedzę uznane, a co nie.

Wystąpienia dotyczyły zatem retorycznych strategii wykorzystywanych w tworzeniu, przekazywaniu, ocenianiu i krytykowaniu wiedzy w kontekście akademickim i nieakademickim; retorycznych cech tekstów, które przekonują poprzez odwołanie się do wiedzy naukowej, popularnej, ludowej, zdroworozsądkowej, czy nawet pseudowiedzy. Były to także retoryczne analizy dyskursów instytucji związanych z wiedzą: uniwersytetów, szkół, muzeów, think-tanków. Badania dotyczyły również społecznej mobilizacji emocji związanych z wiedzą, np. koncepcja społeczeństwa ryzyka, zaufanie i nieufność w stosunku do ekspertów, docenianie lub lekceważenie znaczenia nauk humanistycznych. Uczeni podejmowali też wątek związku wiedzy i władzy – dyscyplinowania poprzez wiedzę, zwiększania władzy poprzez wiedzę, polityki wiedzy.

Dyskusje nad sposobami konstruowania i upowszechniania wiedzy wymagały niekiedy sięgnięcia do bardzo dawnych i nie tylko europejskich tradycji, czego przykładem może być referat Jeroena Lauwersa (University of Leuven, Belgia; *Setting an agenda: Dissensus in Epictetus and Protagoras*) poświęcony retoryce hellenistycznej, z którym korespondowało wystąpienia Yosefa Z. Liebersohna (Bar-Ilan University, Izrael, *The Falsa Argument: The Place of Truth in Rhetoric's Praxis in Hellenistic Thought*) poświęcone temu, jakiej wiedzy oczekiwano od starożytnego retora i uprawianej przez niego sztuki. Ezzaher Lahcen Elyazghi (University of Northern Colorado, USA, *Ways of Knowledge in the Medieval Arabic Commentary Tradition on Aristotle's Rhetoric*) pokazał znaczenie średniowiecznych arabskich komentarzy do Retoryki Arystotelesa dla rozwoju zachodniej tradycji retorycznej i filozoficznej. O wczesnonowożytnych encyklopediach mówiła Joanna Partyka (Polska Akademia Nauk, *Rhetoric of (and in) the Early Modern encyclopaedia*), dowodząc, że to właśnie retoryka decydowała często

o ich kształcie i zawartości. Yılmaz Sabanur and Bihter Ünal (Bilecik Şeyh Edebali University, Turcja, *Persuasion in Tales of Nasreddin Hodja*) na przykładzie postaci Hodży Nasreddina, będącego w kulturze tureckiej symbolem poczucia humoru, krytycznego myślenia i rozumu, pokazały, jak ludowe opowieści służą wytwarzaniu i utrwalaniu wiedzy.

W wielu wystąpieniach powracał wątek związku wiedzy i władzy oraz możliwości, jakie daje wiedza, gdy chodzi o kontrolowanie innych, czy to poprzez gromadzenie informacji, czy też przez narzucanie im określonych definicji. Mówili o tym: Marek Czyżewski (Uniwersytet Łódzki, *A Skeptical Look at the Rhetoric of Creativity*), Paul Danler (University of Innsbruck, Austria, *Power through Language – and how to gain insights into rhetoric strategies through linguistic analyses – despite Foucault*), Urszula Okulska (Uniwersytet Warszawski, *Knowledge society in an ethical perspective*), Eithan Orkibi (Ariel University, Izrael, *The Rhetoric of Control and the Symbolic Repression of Social Movements*), Cezar Ornatowski (San Diego State University, USA, *Surveillance as 'Knowledge'*), Jerzy Stachowiak (Universytet Łódzki, *Arguments for Knowledge Society Before its Proclamation*).

Jednym z głównych tematów podejmowanych w referatach związanych z dyskursem akademickim było budowanie ethosu uczonego. Mówiły o tym Ruth Amossy (Tel-Aviv University, Izrael, *Scientific Ethos between Neutrality and Commitment*) i Maria Załęska (Uniwersytet Warszawski, *Specialized knowledge: rhetoric-free, rhetoric-less, or…?*). Napięcie między profesjonalną neutralnością i obiektywizmem a pokusą zaangażowania społecznego, jakiej doświadczają przede wszystkim przedstawiciele nauk społecznych i humanistycznych, przekłada się na postrzeganie autorytetu uczonego w sferze publicznej. Rafael Jiménez Cataño (Università della Santa Croce, Włochy, *Rilevanza della concezione di umanità nella persuasione / Relevance of the conception of humanity within persuasion*) prezentował różne sposoby definiowania człowieczeństwa, które w historii filozofii, a przede wszystkim w tradycji retorycznej, mocno wiązało się ze zdolnością perswazji.

Kilkoro badaczy skupiło się także na retorycznych praktykach związanych z ewaluacją wiedzy, sprawdzaniem jej prawdziwości i prawomocności. Tego między innymi dotyczyły następujące referaty: *"Sympathetic Empiricism" as Rhetorical Stance* - Elizabeth Lowry (Arizona State University, USA); *When Terrible Lizards Walked with Humans: Negotiating Knowledge in an Albertan Creation Museum* - Helen Connolly (University of Lethbridge, Kanada). Christian Kock (University of Copenhagen, Dania, *Fabricating Pseudo-Knowledge: How to Mislead without Lying*) pokazał zagrożenia związane z wytwarzaniem wiedzy pozornej i manipulacją danymi. Marcin Pietrzak (Uniwersytet Opolski, *Expertise and Persuasion. Cynical pseudo-argumentation in the scientific practice*) omawiał

wartość zaufania do ekspertów, ale także wykorzystywanie ich autorytetu, by ukryć braki w argumentacji. Analogiczne wątki omawiała Ivanka Mavrodieva (Sofia University, Bułgaria, *Argument from authority in academic communication*).

Przedmiotem analiz były różnorodne gatunki wypowiedzi naukowej oraz popularyzatorskiej. Alina Ganea (Dunărea de Jos University of Galați, Rumunia, *Rhetorical strategies in the discourse of calls for papers*) przedstawiła retoryczne strategie wykorzystywane w zaproszeniach konferencyjnych i propozycjach publikacyjnych. Markus Gottschling, (University of Tuebingen, Niemcy, *'Let Me Show You...' - Construing Immediate Comprehension in Presentations*) pokazał zmiany, jakie w retoryce akademickiej zachodzą pod wpływem nowych technologii komunikacyjnych. Skrótowość, obrazowość, elementy rozrywki – to nowe cechy dyskursu popularyzatorskiego. Mówił o tym także Damian Luty (Uniwersytet Adama Mickiewicza, *Fixing scientific agenda through rhetorical strategies in the popularization of science: the case of String Theory*).

Wiele referatów dotyczyło wykorzystania retoryki w procesie edukacji, już od najwcześniejszych jej etapów. Przedszkole jako miejsce rozwijania kompetencji obywatelskich pokazał Ove Bergersen (University of Stavanger, Norwegia, *Kindergartens presentations of children´s language in their web pages. Knowledge, character and rhetorical citizenship*) oraz Kati Hannken-Illjes (Universität Marburg, Niemcy, *Constructing topoi and space ships*) badająca wytwarzanie wiedzy w interakcji i codziennych rozmowach.

Badacze z różnych krajów, na bazie własnych doświadczeń dydaktycznych lub szeroko zakrojonych badań przedstawiali wartość zajęć wykorzystujących retorykę. Pomagają one wyposażyć uczniów w tak pożądane umiejętności, jak myślenie analityczne i krytyczne, zdolność oceny argumentacji, umiejętność posługiwania się symbolami. Mówili o tym: Fotini Egglezou (Ateny, Grecja, *Teaching the argumentative genre: The knowledge of 'heteroglossia', 'polyphony' and 'dialogism'*); Silvia Gilardoni (Università Cattolica di Milano, Włochy, *Discorso in classe e interazione didattica. Argomentare in italiano L2 in contesto CLIL (Content and Language Integrated Learning*), Maureen Daly Goggin (Arizona State University, USA, *Preparing Students for the Knowledge Society: New Topics and Pedagogical Approaches in Rhetoric*), Evelin Herbein (University of Tuebingen, Niemcy, *Talking about Science - Fostering Public Speaking Skills in Gifted Primary School Children*), Melvin W. Hall (University of Wisconsin – Madison, USA, *A Pedagogy of Paradox: Using The Master Tropes to Teach Rhetorical Attitudes toward Knowledge in a First-Year Writing Seminar*), Nathalie Kuroiwa-Lewis (Saint Martin's University, USA, *Training the Knowledge Society for 21st Century Wars: STEM in Education*), Valeriya Smolenenkova (Moscow State Lomonosov University, Rosja, *The Proposition Identifying Procedure in Non-Fictional Texts*).

Retoryka okazała się narzędziem dydaktycznym przydatnym na zajęciach z komunikacji wizualnej, nauki języka obcego czy etnografii. Zawsze uczy bowiem obywatelskiego zaangażowania i pozwala wyjść poza wąskie ramy myślenia o działaniu społecznych tylko w kategoriach czysto ekonomicznych i użytkowych. Dowodzili tego: Anne E. Porter (Providence College, USA, *„Responsibilizing" the Youth: The Rhetoric of Civic Participation and the World Bank's 2009 Climate Change Essay Competition*), Kris Rutten (Ghent University, Belgia, *A way of seeing is a way of not seeing: introducing rhetoric as a 'perspective on perspectives'*) i Lisa Villadsen (University of Copenhagen, Dania, *Quid utile? Contemporary challenges to the usefulness of humanistic education*).

Ważną kwestią podjętą w kilku prezentacjach była technika wystąpień publicznych, zwłaszcza gdy ich celem jest przybliżenie słuchaczom tematów naukowych. Omawiano ją na przykładach prezentacji przygotowywanych przez uczniów i trudności, z jakimi muszą się oni mierzyć (Christian Kleinert, Wissenschaft im Dialog, Niemcy, *The Role of Participation in Science Communication: The Project "Jugend präsentiert" ["Youth Presents"]*, Carmen Lipphardt, University of Tuebingen, Niemcy, *Fostering Teenage Students' Explaining Abilities: The Role of Techniques of Clarification and Vividness in the Process of Knowledge Transfer*; Fabian Ruth, University of Tuebingen, Niemcy, *What Makes a Scientific Student Presentation Successful? The Development of a Measuring Instrument*); a także naukowców i liderów politycznych. Marie Lund (Aarhus University, Dania, *Ideals of Speechwriting*) mówiła o poszukiwania cech idealnego stylu wystąpień publicznych, który z jednej strony będzie oddawał charakter mówcy, a z drugiej – silnie oddziaływał na publiczność. Thomas Susanka (University of Tuebingen, Niemcy, *Persuasive Knowledge. The Rhetoric of Science Presentations*) na przykładzie *TED talks*, które są bardzo popularnym sposobem promowania wiedzy, pokazywał przydatność środków retorycznych służących pobudzaniu uwagi i ułatwiających zrozumienie przekazu. Zespół holenderskich badaczy: Martijn Wackers (Delft University of Technology), Jaap de Jong (Leiden University), Bas Andeweg (Delft University of Technology) w referacie *A memorable speech? The use of rhetorical retention techniques by scholars and politicians* przedstawił wyniki badań dotyczące skuteczności różnych zabiegów, które wpływają na lepsze zapamiętywanie przez słuchaczy treści wystąpienia.

Grupa językoznawców prezentowała referaty poświęcone lingwistycznym aspektom konstruowania wiedzy i rozwijania kompetencji retorycznych. Vincenzo Lo Cascio (University of Amsterdam, Holandia, *Rhetorics and Lexicography*) mówił o konieczności dopasowania językowego mówcy i jego odbiorców. Francesca Santulli (University of Milan, Włochy, *Rhetoric strategies in the dissemination of knowledge: the case of dyslexia in the Italian context*) poruszyła problem

budowania świadomości językowej – na przykładzie tekstów dotyczących dyslekcji, zaś Sabine Schwarze (University of Augsburg, Niemcy, *"Come stiamo a lingua? … Risponde il linguista". Discourse traditions and transverse trends in the divulgation of the knowledge in linguistic field*) porównała akademickie i publicystyczne sposoby relacjonowania i analizowania zmian w języku w sferze publicznej.

Zaskakujące wymiary relacji między retoryką a wiedzą odkrywali prelegenci podejmujący tematy muzyczne. Tomasz Górny (Uniwersytet Jagielloński, *Rhetoric and music in the works of Johann Sebastian Bach*) zaprezentował wpływ tradycji retorycznej na muzyczny język Jana Sebastiana Bacha jako jednego z najczęściej przywoływanych kompozytorów, także we współczesnej kulturze popularnej. Natomiast Beniamin Głuszek (Wrocław, *The rhetorical theory of forms in music*), zaproponował odwołanie się do teorii systemów jako podejścia, które pozwoliłoby na analizę retoryczną muzyki niezależnie od czasu jej powstania, nie ograniczając się jedynie do muzyki renesansowej czy barokowej.

Referaty podejmujące problematykę retoryki medialnej wpisywały się w nurt aktualnych debat społeczno-politycznych. Przykładem były wystąpienia Emmy Vine (Sheffield Hallam University, Wielka Brytania, *The confusion of the grey: British tabloid reaction to teacher – pupil sex offending*) dotyczące problemu pedofilii czy Elisabeth Hoff-Clausen (University of Copenhagen, Dania, *"Everything is NOT awesome": Constituting Activist Publics Online*) dotyczące mediów społecznościowych jako podstawowego źródła wiedzy, zwłaszcza dla osób zaangażowanych w działalność nowych ruchów społecznych. Z drugiej strony pojawiły się także refleksje nad mediami jako środkami, które w znaczący sposób wpływają na kształt debaty publicznej. Hilde Van Belle (KULeuven Campus Antwerpen, Belgia, *The role of the media as managers of polemical discourse*) zastanawiała się nad rolą mediów, które nie sprzyjają budowaniu konsensusu, ale wręcz przeciwnie - nasilają dyskurs agonistyczny. Ten problem podjęły także Heidi Jønch-Clausen (University of Southern Denmark) oraz Kristine Marie Berg (University of Copenhagen, Denmark, *Civility and hostility in a knowledge society*).

Eirik Vatnoy (University of Bergen, Norwegia, *Twitter as a Rhetorical Arena Between Academia, Media and Political Institutions in Norway*) analizował Twitter jako narzędzie, które pośredniczy w debacie publicznej, stając się przestrzenią, w której konkurują ze sobą poglądy i definicje sytuacji różnych środowisk, artykułowane są potrzeby i interesy różnych grup społecznych. Ewa Modrzejewska (Polskie Towarzystwo Retoryczne, *Infographics. The Rhetoric of Dis- or Misinformation*) przedstawiła retoryczne zabiegi, które wpływają na odczytanie treści infografik, mogąc prowadzić do przekłamań i dezinformacji.

Retoryka od zawsze była narzędziem walki politycznej, do czego nawiązywało kilka referatów. Ludmylla A'Beckett (Monash University, Australia, *Conceptual and argumentative schemes deployed in comparisons with Joan of Arc: Evidence from the Russian press*), przedstawiła analizę najpoczytniejszych rosyjskich gazet i pojawiającej się w nich figury Joanny d'Arc, służącej ośmieszeniu i zdyskredytowaniu byłej ukraińskiej premier Julii Tymoszenko oraz rosyjskich opozycjonistek. Agnieszka Budzyńska-Daca (Uniwersytet Warszawski, *Political communication and genres - a rhetorical perspective*) zaproponowała sposób badania retorycznych gatunków, z których korzystają politycy w czasie kampanii wyborczej, pokazując gatunkowe różnice dotyczące m.in. roli publiczności. Dietmar Till (University of Tuebingen, Niemcy, *Framing Political Language during the 2013 election in Germany*) posługując się założeniami analizy ramowej badał wewnętrzne zalecenia w partii CDU, odnośnie do wyborów językowych w czasie kampanii. Magnus Hoem Iversen (University of Bergen, Norwegia *From technocrat to street-smart? Reshaping the ethos of a prime minister through a political advertisement*) omówił przykład niezwykłej kampanii wyborczej, w czasie której premier Norwegii Jens Stoltenberg wcielił się w postać taksówkarza, aby „z pierwszej ręki" zdobyć wiedzę na temat poglądów, oczekiwań i obaw przeciętnych obywateli, co stworzyło nietypową dla komunikacji politycznej sytuację retoryczną, jaką jest rozmowa w taksówce. Dwoje szwedzkich naukowców Marie Gelang (Örebro University) oraz Waldemar Peterman (Lunds University) mówiło o społecznej mobilizacji emocji, wykorzystywaniu wiedzy na temat zachowań i postaw w sytuacji konfliktu (*Conflict Escalation by Attitude*). Justin S. Vaughn (Boise State University, USA, *Conceptualizing the Post-Rhetorical Presidency in the New Information Age*) omawiał malejącą rolę wiedzy w dyskursie politycznym. Analizując retorykę prezydencką, pokazywał dominację emocji i nadużywanie symboli. Również Gabriela Scripnic (Dunărea de Jos University of Galaţi, Rumunia, *Emotion invoking strategies in the presentation of "Roşia Montană" Project in the Romanian public sphere*) wskazywała na retorykę emocji jako ważne narzędzie w sporach politycznych. Relacje między retoryką i polityką, stylem wypowiedzi i jej efektami, językiem a emocjami we współczesnej debacie publicznej badał Salvatore Vincenzo (University of Michigan, USA, *Affective Rhetoric and Political Publics: Italy in the Time of Post-Ideological Democracy*).

Debata na temat zmian klimatu i wyzwań ekologicznych to przykład kwestii politycznej, w której ze względu na wielość niewiadomych to właśnie retoryka, umiejętności perswazji, przekonujące przedstawianie własnego stanowiska jest najistotniejsze. Z problematyką ekologiczną związany był szereg wystąpień. Marcia Allison (University of Southern California, USA, *Causing an Anthroposcene: Re-defining Climate Change Activism Through Lay Discourse in the Digital*

Sphere) przedstawiła, w jaki sposób zwykli ludzie dyskutują na temat zmian klimatycznych. Pokazała różnicę między dyskursem, w którym przez lata główną role odgrywali naukowcy i ich ustalenia, a komunikacją w Internecie, która opiera się na zaangażowaniu aktywistów i umiejętnym wykorzystaniu przez nich retoryki wizualnej oraz argumentacji odwołującej się do codziennego doświadczenia. Stéphanie Bonnefille (University of Bordeaux Montaigne, Francja, *Rhetoric and greenwashing: From «hydraulic fracking» to «ecological fracking»*) analizowała sposoby uwiarygodniania przekazu, budowania ethosu instytucji rządowych, których celem jest zwiększanie świadomości ekologicznej obywateli. Peter Goggin (Arizona State University, USA, *Constructing the Future: Expert Discourse on the Yet to Be*) przedstawił, w jaki sposób eksperci – czołowe postaci w społeczeństwie wiedzy - budują wizję rozwoju, jak definiują takie pojęcia jak zrównoważony rozwój, przyszłość, odpowiedzialność międzypokoleniowa. Marta Skorek (Uniwersytet Warszawski, *Normal v. post-normal science: the competing rhetorics of doing science and their implications for global environmental governance*) mówiła o formach prezentowania wiedzy w kwestiach wymagajacych wykraczania poza sprawdzone dane. Esben Bjerggaard Nielsen (Aarhus University, Dania, *Because "Science" Says so – Issues of Knowledge and Authority in the Danish Abortion Debate*) badał sposoby prezentowania autorytetu nauki w debacie na temat aborcji. O zmieniających się warunkach debaty publicznej i roli ekspertów w niej mówił także David Erland Isaksen (Texas Christian University, USA, *From Calutrons to Congress: The Rhetorical Challenge of Specialized Knowledge*) prezentując wystąpienia naukowców pracujących nad bronią nuklearną w USA. Severina Laubinger (University of Tuebingen, Niemcy, *Perception and diagnostic of crisis. Crisis topoi in political language as accumulation of society knowledge*) odniosła się do niezwykle aktualnej debaty na temat definiowania kryzysu. Powracały wątki manipulacji i propagandy. Anne Ulrich (University of Tuebingen, Niemcy *"An advertisement campaign" for an "online fanclub"? Analyzing the expert discussion on IS propaganda*) zrelacjonowała ekspercką dyskusję na temat środków, z jakich korzystają zwolennicy tzw. państwa islamskiego, wykorzystujący Internet jako główny kanał przekazu swoich treści.

Loïc Nicolas (Free University of Brussels, Belgia, *Exercise of criticism and disagreement: the agonistic sources of rhetorical paradigm*) zauważył, że retoryka nie musi być postrzegana jako narzędzie budowania zgody, wręcz przeciwnie - może być ona świetnych narzędziem komunikacji agonistycznej, a taka też jest przydatna w pluralistycznym społeczeństwie. O ile Jagoda Poropat-Darrer (ZSEM, Chorwacja, *Values extolled in the European presidential addresses*, współautorka: Elen Mari Pletikos-Olof, University of Zagreb, Chorwacja) pokazywała wspólnotę wartości i podobieństwa ich hierarchizowania w retoryce europejskich

przywódców, o tyle Hsiao-Yung Wang (Providence University, Tajwan, *A Clash of knowledge and Views of the Queer Kinship/Family Debate in Taiwan*) zaprezentowała politykę jako starcie różnych źródeł i typów wiedzy, z których wyrastają odmienne postawy i kompleksy wartości, co można było obserwować w czasie debaty na temat związków partnerskich na Tajwanie, gdy zderzały się ze sobą zachodnia tradycja praw człowieka ze wschodnią tradycją konfucjańską. Natomiast Louise Therese Schou Therkildsen (University of Copenhagen, Dania, *Nationality and Essentialism: Knowledge and Identity in European Naturalization Test*) na podstawie analizy duńskich, austriackich i brytyjskich podręczników dla obcokrajowców, którzy ubiegają się o obywatelstwo danego kraju pokazała, jak retorycznie konstruowana jest obywatelska tożsamość, jaką wiedzą powinien dysponować przyszły obywatel, na jakiej zasadzie dobrane zostały fakty z historii pastwa, jakie aspekty wspólnoty wiedzy, norm i wartości są prezentowane jako najistotniejsze.

Popularnym ujęciem okazała się także retoryka wizualna. Część referatów dotyczyła możliwości argumentowania poprzez obraz. Liska Surkemper (Technische Universität München, Niemcy, *Picture Knowledge. Epistemological Links between Rhetoric and Visual Studies*) dowodziła, że wiedza nie powstaje tylko na gruncie werbalnym, dlatego komunikowanie jej poprzez obrazy jest naturalnym procesem. Jens Kjeldsen (University of Bergen, Norwegia, *How to argue with pictures - on visual acts of rhetorical arguing*) stwierdził, że o ile komunikację rozumiemy jako działanie, nie ma większej różnicy między werbalną a wizualną argumentacją. Na pewne ograniczenia argumentacji wizualnej wskazywał natomiast Igor Žagar (University of Primorska, Słowenia, *Is there anything like visual argumentation? A short exercise in methodical doubt*).

Przedmiotem analizy był także film (Jette Barnholdt Hansen, University of Copenhagen, Dania, *Do contemporary Movies Keep Anti-psychiatry Alive? Aesthetic Knowledge of Mental Illness and Institutions*; Christine Isager, University of Copenhagen, Dania, *A Poor Show of Knowing: The Horror and Comedy of Unsuccessful Writers on Film*; Kendall R. Phillips, Syracuse University, USA, *Weird and Superstitious: Constructing American Identity through Cinema, 1903-1915*), sztuka performatywna (Annalisa Cattani, Bolonia, Włochy, *Public Art as a form of Commitment*), czy internetowe memy (Agnieszka Węglińska, Dolnośląska Szkoła Wyższa, *The satire in political communication*).

Omawiano także problem wizualności debaty publicznej. Agnieszka Kampka (Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, *Knowledge and panic - rhetorical dimension of public debate on vaccination*) analizowała materiały wizualne zwolenników i przeciwników obowiązkowych szczepień. Na ogromną siłę uwiarygodniania przekazu poprzez obraz wskazywał Olaf Kramer (University of Tuebingen, Niemcy, *Seeing Is Believing. Presentation Media in Political Discourse*), przytaczając liczne przykłady wizualizacji, które wpłynęły

na podjęcie ważnych decyzji politycznych. Adrianna Siennicka (Uniwersytet Warszawski, *Visualizing the hidden knowledge – the case of violence against women*) zastanawiała się nad uniwersalnością i zróżnicowaniem kulturowym perswazji wizualnej.

Celem konferencji było pokazanie sposobów, za pomocą których wiedza jest konceptualizowana i manifestowana za pomocą różnorodnych retorycznych praktyk w różnych kontekstach komunikacyjnych. Tytułowa retoryka rozumiana była na dwa sposoby: retoryka jako obiekt analizy i retoryka jako rama teoretyczna i logiczna. Retoryka rozumiana jako przedmiot badań to m.in. teksty tworzące dyskurs akademicki, popularyzujące wiedzę, dyskurs ekspertów, dyskursy laików na temat wiedzy, reprezentacje wiedzy w literaturze, reklamie, sztuce i humorze. Retoryka jako rama teoretyczna to wykorzystanie narzędzi o bardzo długiej tradycji, od Arystotelesa po współcześnie rozwijane innowacyjne podejścia zapewniające teoretyczny postęp dziedziny.

Niewątpliwie szeroki zakres tematyczny wystąpień, różnorodność ujęć metodologicznych pokazuje atrakcyjność i żywotność badań retorycznych.